

Η (ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ) ΖΕΣΤΗ ΚΑΙ ΟΙ ΜΗΧΑΝΕΣ ΤΗΣ

«Λιώνουν τα παιδιά στα θρανία!» έψελνε η τηλεόραση για καμιά ώρα. Και την άλλη μέρα, το κράτος έκλεισε τα σχολεία και μας έστειλε όλους μαζί να λιώσουμε σπίτια μας. Τα σενάρια ολέθρου και καύσωνα που σερβίρονται καθημερινά, αναμφίβολα έχουν πολύ πολιτικές εφαρμογές. Την ίδια στιγμή βασίζονται σε ορισμένες εξίσου πολιτικές, αλλά άρρητες παραδοχές. Ας πούμε: η «ζέστη» είναι ένα αντικειμενικό μέγεθος. Μετριέται με το θερμόμετρο. Επίσης: η «ζέστη» αυξάνεται ή μειώνεται μόνο μέσω εξελίξεων κοσμικής κλίμακας: από την αλληλεπίδραση ηλιακής ακτινοβολίας και χημικής σύστασης της ατμόσφαιρας του πλανήτη.

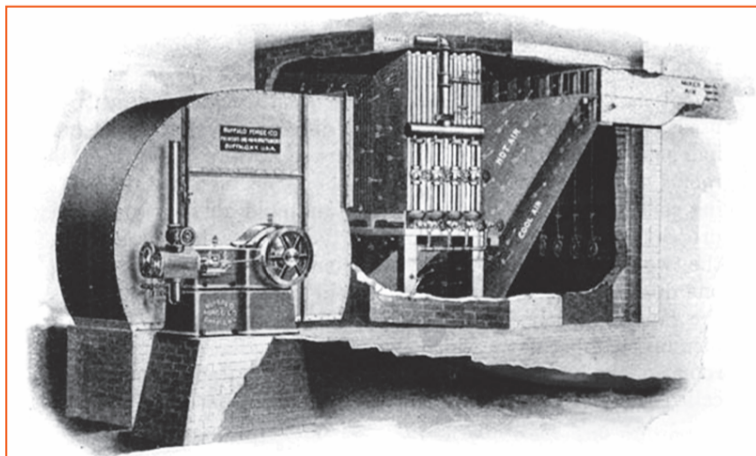
Λογικό κι αυτό. Οι καπιταλιστικές κοινωνίες αγαλλιάζουν περιγράφοντας τη φυσικότητά τους. Το δούναι και λαβείν, η εκμετάλλευση της εργασίας, τα εμπόρευμα και η ιδιοκτησία και οι μπάτσοι που τα φυλάνε, παρουσιάζονται ως η φυσική κατάσταση της ανθρωπότητας – γιατί να μη γίνεται το ίδιο και με τη ζέστη;

Αν αντιθέτως ψάχνει κανείς για ένα σημείο όπου η «φυσικότητα» του καπιταλιστικού κόσμου εξαφανίζεται, καλά θα κάνει να κοιτάξει τις καπιταλιστικές μηχανές και τις πειθαρχίες τους. Και μιας και μιλάμε για τη ζέστη, μπορούμε να μιλήσουμε για τις μηχανές της ζέστης... σόρυ, για τις μηχανές της δροσιάς. Δηλαδή για τα κλιματιστικά μηχανήματα.

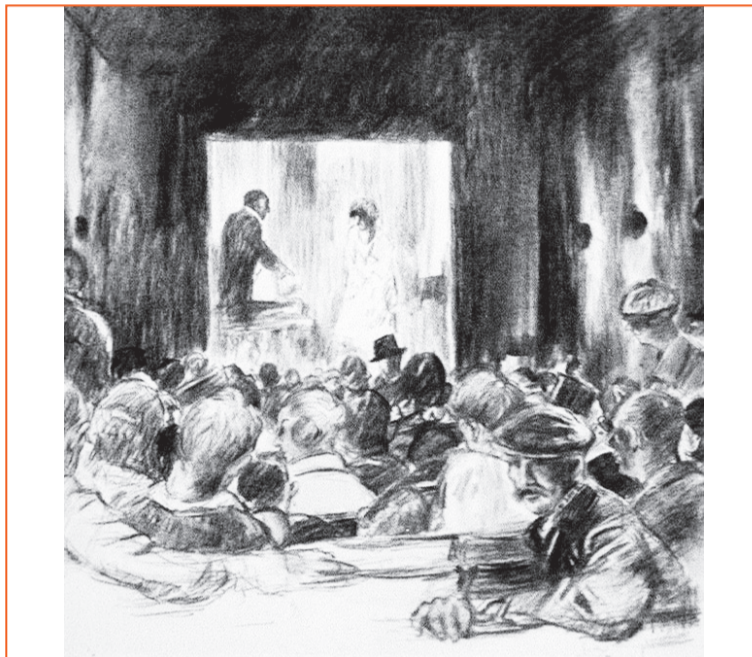
Στην πορεία, δεν θα σας πούμε πώς μετριέται η «ζέστη». Θα σας πούμε όμως πώς φτιάχνεται η ζέστη. Που -να το ξέρετε- νομίζουμε ότι καθόλου αντικειμενικό μέγεθος δεν είναι.

ΟΙ ΜΗΧΑΝΕΣ ΤΗΣ ΖΕΣΤΗΣ - ΣΟΡΥ, ΤΗΣ ΔΡΟΣΙΑΣ

Αυτό που σήμερα ξέρουμε ως «κλιματιστικό μηχανήμα» έχει ημερομηνία γέννησης 1902. Ο Willis Carrier, που πιστώνεται την εφεύρεση, ήταν Αμερικανός μηχανολόγος μηχανικός. Είχε αναλάβει να φτιάξει μια μηχανή που θα ρύθμιζε την υγρασία του αέρα και όχι τη ζέστη. Ο πελάτης ήταν ένα τυπογραφείο της Νέας Υόρκης. Το τυπογραφείο ταλαιπωρούνταν από διαδοχικούς καύσωνες μεταξύ του 1901 και του 1902, τότε δηλαδή που τους καύσωνες δεν τους λέγανε έτσι. Το τυπογραφείο δεν χρειαζόταν δροσιά - χρειαζόταν μείωση της υγρασίας για να τυπώνει τετραχρωμίες. Η τετραχρωμία απαιτεί διαδοχικά περάσματα του χαρτιού από τη μηχανή - απαιτεί άρα εξαιρετική ξηρότητα του αέρα για να μη φουσκώνει το χαρτί και να μη μουτζουρώνει το χρώμα.¹ Ο Carrier, που ακόμη και σήμερα κυκλοφορούν κλιματιστικά με το όνομά του, έφτιαξε μια βιομηχανική εγκατάσταση ξήρανσης του αέρα. Που ήταν κάπως έτσι:

Η πρώτη κλιματιστική μηχανή του Carrier χρειαζόταν ένα ολόκληρο δωμάτιο του εργοστασίου. Αλλά αυτό δεν πειράζει πολύ όταν μιλάμε για βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Η ιστορικότητα του προβλήματος που αντιμετώπισε ο Carrier είναι πολύ πιο ενδιαφέρουσα για τους σκοπούς μας. Η υγρασία του αέρα της Νέας Υόρκης όταν έκανε ζέστη δεν ήταν ένα αιώνιο αντικειμενικό πρόβλημα: είχε μόλις μετατραπεί σε πρόβλημα λόγω των αναγκών της μαζικής έγχρωμης

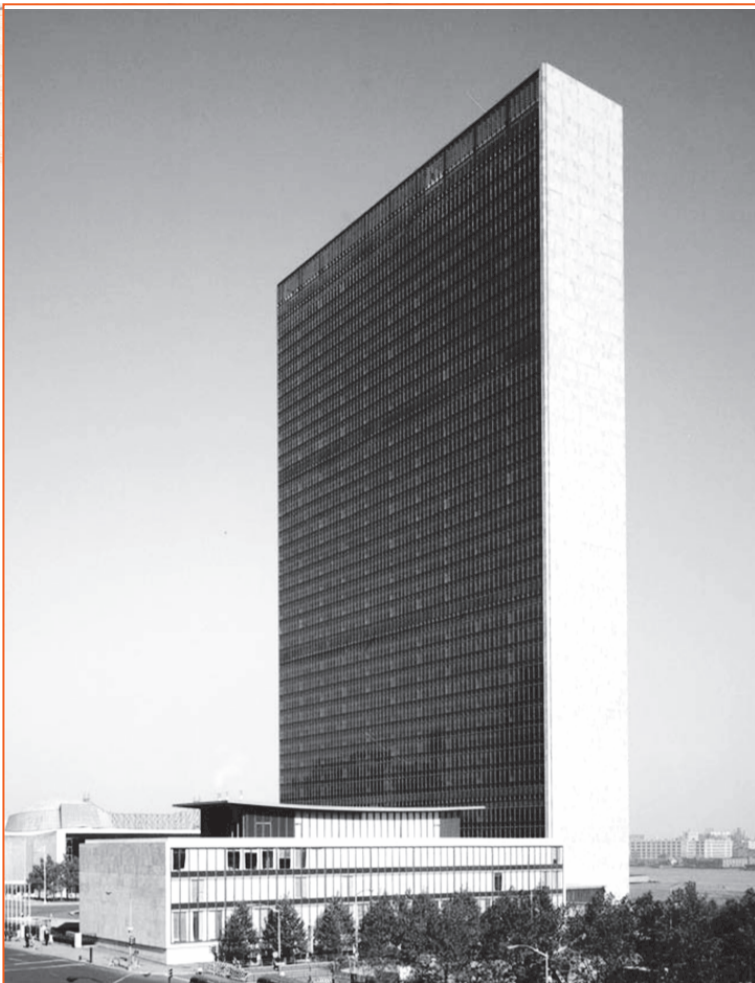
ΣΤΙΣ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΣΙΝΕΜΑ

Ένας από τους πρώτους κινηματογράφους απεικονίζεται με σκίτσο στο περιοδικό *Harper's Weekly*. Η λεζάντα ήταν «ναρκωτικές ιδιότητες χαρακτηρίζουν τον ζεστό, δύσσομο αέρα». Η ζέστη γινόταν πρόβλημα ταυτόχρονα με την ανάδυση των κοινωνικών σχέσεων που την παρήγαγαν. Οι κινηματογράφοι ήταν από τους πρώτους πελάτες του κλιματισμού.

εκτύπωσης. Αναμενόμενα, το «πρόβλημα» ήταν προσδιορισμένο από τις ανάγκες της παραγωγής: δεν ήταν η «ζέστη», αλλά η υγρασία.

Οι καιροί του Carrier ήταν σαν και τους δικούς μας: γεννούσαν προβλήματα και λύσεις με το καντάρι. Η δεύτερη βιομηχανική επανάσταση και η προετοιμασία για πόλεμο κάλυπταν ταυτόχρονα. Οι ραγδαίες μεταβολές οδηγούσαν σε νέους τρόπους ζωής. Και οι νέοι τρόποι ζωής παρήγαγαν το πρόβλημα ζέστη – όχι τόσο με την αντικειμενική όσο με την ιστορική και κοινωνική έννοια. Για τα εργοστάσια είπαμε ήδη μέσω τυπογραφείου: εδώ η προστασία των εργατών από τη ζέστη ήταν πολύ μικρότερο πρόβλημα από τις ειδικές ανάγκες της παραγωγικής διαδικασίας. Αλλά οι αλλαγές επεκτείνονταν και στους χώρους αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης. Σκεφτείτε για παράδειγμα τους νεογέννητους κινηματογράφους -δεκάδες και εκατοντάδες άνθρωποι συνωστίζονται στο σκοτάδι, με κλειστά παράθυρα (πώς αλλιώς σκοτάδι;-) το «πρόβλημα» πιστοποιείται έως σήμερα μέσω της επίμονης παρουσίας των θερινών σινεμά (εικ. 1). Σκεφτείτε μυριάδες αυτοκίνητα να γεμίζουν ασφάλτινους δρόμους κάτω από τον καυτό ήλιο, το καθένα εξοπλισμένο με μια μηχανή εσωτερικής καύσης να ξερνάει τη θερμότητά της στο διπλανό του. Σκεφτείτε τα μέσα μαζικής μεταφοράς – τα περισσότερα υπόγειας τροχιάς. Σκεφτείτε όλο και μεγαλύτερα και ψηλότερα κτίρια, με αποκορύφωμα τους ουρανοξύστες: απομονωμένα στυλιάρια που αδιαφορούν για κάθε έννοια ίσκιου και μένουν έκθετα στον ήλιο ολημερίς και από ολούθε. Σκεφτείτε την ασφάλτο, το μπετόν και κυρίως την μπετόβεργα: τα νέα υλικά των οικοδομών διέθεταν ιδιαίτερως αυξημένες δυνατότητες αποθήκευσης και αναμετάδοσης θερμότητας σε σχέση με τα παλιά δομικά υλικά όπως οι πέτρες- τα υπερσύγχρονα μπετονένια κτίρια λειτουργούσαν ως θερμοσυσσωρευτές (εικ. 2, 6). Σκεφτείτε τους ηλεκτρικούς λαμπτήρες που μετατρέπουν την ηλεκτρική ισχύ σε θερμότητα κατά 80%. Σκεφτείτε τέλος τη θερμότητα των μυριάδων ανθρώπινων εργαζόμενων σωμάτων που γέμιζαν τους νέους χώρους της μαζικής παραγωγής.

Η μαζική παραγωγή και η μαζική κατανάλωση γεννούσαν νέους τρόπους ζωής. Οι νέοι τρόποι ζωής ήταν μαζικοί. Επίσης ήταν εκμηχανισμένοι μέσω του

ΣΙΔΕΡΟ ΜΠΕΤΟΝ ΓΥΑΛΙ

Το κτίριο της γραμματείας των Ηνωμένων Εθνών λούζεται στον ήλιο. Η αρχιτεκτονική του ουρανοξύστη αδιαφορεί για τα δέντρα και τον ίσκιο τους και θα ήταν αδιανόητη δίχως κλιματισμό. Και αντίστροφα όμως, ο κλιματισμός θα ήταν αδιανόητος δίχως τον τρόπο ζωής και εργασίας της μπετονένιας πολυκατοικίας.

ηλεκτρισμού και της μηχανής εσωτερικής καύσης. Οι νέες κοινωνίες έκαιγαν πετρέλαιο και απέρριπταν την παραγόμενη θερμότητα στον αέρα μέσω κύκλων Carnot. Οι νέοι τρόποι ζωής παρήγαγαν, όχι μόνο την αντικειμενική ζέστη που εξέπεμπαν οι νέες μηχανές, αλλά και τη ζέστη ως πρόβλημα, με τρόπους που αν δεν ήταν πρωτοφανείς, ήταν σίγουρα πρωτοφανούς έντασης. Η καπιταλιστική πρόοδος γεννούσε ένα είδος καθημερινής ζωής που εξελισσόταν ως διαδοχική μετάβαση από τον ένα αβίωτο χώρο στον επόμενο.

Η ζέστη δεν είναι αντικειμενικό μέγεθος. Πρώτα έγινε πρόβλημα και μετά αντιμετωπίστηκε ως μετρήσιμο -άρα αντικειμενικό- μέγεθος εν τω μέσω ραγδαίων κοινωνικών μεταβολών. Και πουθενά αυτές οι μεταβολές δεν ήταν εμφανέστερες απ' ό,τι στο σπίτι της μεσαίας τάξης. Εκεί, στο σπίτι της μεσαίας τάξης, γεννήθηκε ο κλιματισμός και η «ζέστη» όπως τα ξέρουμε σήμερα.

ΟΙ ΜΙΚΡΟΑΣΤΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΔΡΟΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΖΕΣΤΗΣ

Ο μαζικός φορντικός καπιταλισμός συμπληρώθηκε από μια επανάσταση στην «οικονομική θεωρία». Η κείναινή καινοτομία ήταν η επισήμανση ότι η μαζική παραγωγή χρειάζεται τη μαζική κατανάλωση. Η ανάγκη μαζικής κατανάλωσης με τη σειρά της οδήγησε στην κρατικά επιχορηγούμενη κατασκευή ενός νέου είδους ανθρώπου. Ο μικροαστός ήταν ένα είδος εργάτη που δεν χρησιμοποιούσε το σύνολο του μισθού του για την αναπαραγωγή του. Αντιθέτως, ο μισθός ήταν τόσος που να περισσεύει λίγος. Να περισσεύει και να χρησιμοποιείται στην κατανάλωση των εξαγόμενων της αλυσίδας συναρμολόγησης: σε αυτοκίνητα, σε οικιακές συσκευές, σε ταξίδια, σε παιχνίδια... και τελικά στην αγορά σπιτιού.

Το σπίτι του μικροαστού συστάθηκε εξ αρχής κατ' εικόνα και ομοίωση του φορντικού εργοστασίου. Οι λευκές οικιακές συσκευές που αποτελούσαν τον οικιακό βιομηχανικό εξοπλισμό δούλευαν συνήθως με ηλεκτρισμό.² Εξέπεμπαν ζέστη και ταυτόχρονα οργάνωναν ένα νέο είδος ζωής. Εξαντλητική εργασία που διαχωριζόταν με ακρίβεια ξυραφιού από τον «ελεύθερο χρόνο» όπου ο μικροαστός θα απολάμβανε τους καρπούς της ημερησίας εξάντλησης. Ο διαχωρισμένος χρόνος έκανε παρέα με τον διαχωρισμένο χώρο: Η εργασία διεξαγόταν αποκλειστικά στον χώρο εργασίας. Η κατανάλωση και η «αναψυχή» διεξάγονταν εντός του σπιτιού και μιας ατέρμονης διαδοχής κλειστών χώρων με τα χαρακτηριστικά που απαιτούσε η κατανάλωση -στο σινεμά, στο εμπορικό κέντρο, στο σούπερ μάρκετ, στο ρουχαδικο, στο γυμναστήριο, στο κλαμπ, στην «παιδική χαρά». Στο κέντρο του κατακερματισμένου χώρου βρίσκουμε ένα οικογενειακό ζεύγος με σαφώς καθορισμένους ρόλους- η γυναίκα αρχόντισσα

της αναπαραγωγής και του οικιακού εργοστασίου - ο άντρας κουβαλητής και δεσμοφύλακας. Στόχοι ζωής τα παιδιά και η κατανάλωση.

Οι διαφορές με τον κλασικό εργάτη του Μαρξ ήταν θεαματικές - πολλές από αυτές αφορούσαν τις εννοήσεις του «μέσα» και του «έξω». Το σπίτι των νέων παράξενων όντων γέμιζε με μπρίζες και αλλόκοτες μηχανές. Γέμιζε με ζέστη. Γέμιζε όμως και με νοήματα. Οπωσδήποτε δεν ήταν το μικροσκοπικό εργατικό σπίτι που έσπρωχνε τους ενοίκους του «έξω για να πάρουν αέρα» (εικ. 3, 5). Το σπίτι του μικροαστού ήταν οχυρό: κάθε έξοδος αποτελούσε εκστρατεία σε έναν εχθρικό κόσμο για συλλογή λαφύρων. Η μεταβολή ήταν ιδεολογική και τεχνική ταυτόχρονα: για την εργατική τάξη, ο δημόσιος χώρος (το «έξω») ήταν μοναδική διέξοδος αναψυχής και ταυτόχρονα πεδίο άσκησης εξουσίας. Για τους μικροαστούς, όμως, ο δημόσιος χώρος ήταν είτε εχθρικό τοπίο παραδομένο στην κακόβουλη εργατική τάξη, είτε το κατ' εξοχήν εχθρικό πεδίο που δημιουργούσε ο ίδιος ο μικροαστισμός τους: ένα «τοπίο», δηλαδή απλός χρόνος μετάβασης από το ένα σημείο ενδιαφέροντος στο επόμενο, παραδομένο σε αυτοκινούμενες μηχανές δύο τόνων. Σε αυτόν τον σημειακό κόσμο, το οικογενειακό αυτοκίνητο αποτελούσε προέκταση του μικροαστικού σπιτιού και μέσο εκστρατείας. Η ιδιωτική αυτοκίνηση (με κεντρικό αξίωμα «μη και μ' ακουμπήσεις»), η μάχη για το πάρκινγκ και το καθημερινό μπουτιλιάρισμα οργάνωναν τη σχέση του μικροαστού με τον έξω κόσμο. Η μισάνθρωπη απομόνωση έγινε νοοτροπία που ενισχύεται αναλόγως σακατέματος και οικιακού εργοστασιακού εξοπλισμού. Και πήρε τα ονόματα που της έδωσε η πάντα έτοιμη κρατική προπαγάνδα - όσοι μεγάλωσαν στα '90s το έμαθαν ως cocooning (από το κουκούλι), ως clubbing και ως shopping. Οι επόμενοι το έμαθαν ως texting, ως gaming και ως posting.

Εν πάση περιπτώσει: Ο κόσμος του μικροαστού, από τις απαρχές του έως φέτος, είναι μια διαδοχή κλειστών εκμηχανισμένων χώρων. Οπότε κάνει κολασμένη ζέστη. Μεταφορικά και κυριολεκτικά, ο μικροαστός είναι καταδικασμένος να ζει στην κόλαση που ο ίδιος δημιούργησε.

Ευτυχώς δηλαδή που η κόλαση διαθέτει κλιματισμό.

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΚΑΙ Η ΖΕΣΤΗ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟ

Δραματική απεικόνιση «κύματος ζέστης» στη Νέα Υόρκη του 19ου αιώνα. Σύμφωνα με τη λεζάντα, οι εργάτες αναγκάζονταν να καταφύγουν στις ταρατσές. Δηλαδή το σπίτι ήταν το μη βιώσιμο και ο δημόσιος χώρος ο βιώσιμος. Προσέξτε τις δυνατότητες επικοινωνίας σπιτιού - ταρατσάς - δρόμου - μαλακονιού που ανοίγονται λόγω αυτής της μετακίνησης της ζωής στο εξωτερικό. Θαυμάστε τη ζωή σε έναν δρόμο πριν τα αυτοκίνητα. Εστίαστε στις δυνατότητες συλλογικής έκφρασης της δυσφορίας. Σημειώστε ότι ο Αύγουστος ήταν παραδοσιακά μήνας εργατικής εξέγερσης. Ε, όχι μόνο τους βάσεις κλιματισμό - τους βάσεις και πληρωμένες διακοπές τον Αύγουστο!

ΤΟ ΚΛΙΜΑΤΙΖΟΜΕΝΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ

Αυτό που σήμερα ξέρουμε ως κλιματιστικό μηχανήμα γεννήθηκε εντός του φορντικού κόσμου και ταυτόχρονα τον κατασκεύασε. Από τη μια μεριά έχουμε τη γέννηση: οι κλειστοί τόποι της μαζικής παραγωγής και κατανάλωσης δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν δίχως κλιματισμό. Αυτό το ξαναείπαμε: σκεφτείτε κινηματογράφο, εργοστάσιο, εμπορικό κέντρο, κτίριο γραφείων, γυμναστήριο, νυχτερινό κλαμπ και αυτοκίνητο δίχως κλιματισμό. Θα ήταν απλά αδιανόητο.

Πολύ πιο ενδιαφέρουσα, όμως, είναι η κατασκευή αυτού του κατακερματισμένου χώρου μέσω κλιματισμού. Πράγματι, το κλιματιστικό μηχανήμα διέθετε ορισμένα χαρακτηριστικά ιδιαίτερος πολιτικά και ιδιαίτερος επιθυμητά για τον φορντικό κόσμο. Διαχώριζε τους βιώσιμους από τους μη βιώσιμους τόπους με πολύ ξεκάθαρες διαχωριστικές γραμμές: τα τζάμια. Επέβαλλε το κλείσιμο των παραθύρων, συνεπώς ενίσχυε την απομόνωση από τον έξω κόσμο. Εξοικείωνε τους χρήστες του με την κλειστοφοβία που αναπόφευκτα συνόδευε τον νέο τρόπο ζωής (εικ. 4). Η ίδια η αρχή λειτουργίας του ήταν ίσως η πιο ενδεικτική έκφραση της πολιτικής του σημασίας: το κλιματιστικό μηχανήμα απορροφούσε τη θερμότητα από τον κλειστό/ιδιωτικό χώρο και απέρριπτε τη θερμότητα στον δημόσιο χώρο. Δεν αποτελούσε απλό εργαλείο αντιμετώπισης του μη βιώσιμου χώρου – πολύ περισσότερο ήταν ένα από τα βασικά εργαλεία κατασκευής του δημόσιου χώρου ως μη βιώσιμου χώρου.

Φυσικά το κράτος ερωτεύτηκε τον κλιματισμό. Από την οικονομική σκοπιά, ο κλιματισμός παρήγαγε κάτι ιδιαίτερος πολύτιμο: μια δυνατότητα εμπορευματοποίησης του άερα με όρους ζωής ή θανάτου. Αλλά ο έρωτας του κράτους για τον κλιματισμό πήγαζε βασικά από τις αυξημένες δυνατότητες ελέγχου που δημιουργεί η σημειακή διάταξη του χώρου. Ο αβιώτος τόπος δεν χρειάζεται αστυνόμευση, γιατί τον φρουρεί η ζέστη – την ίδια στιγμή, τα «σημεία ενδιαφέροντος», λόγω της σημειακής τους φύσης αστυνομεύονται με ευκολία. Ταυτόχρονα, οι κλιματιζόμενοι βιώσιμοι τόποι εξαρτούν τη βιωσιμότητά τους από το ηλεκτρικό ρεύμα. Κι αφού η μπρίζα είναι κράτος, η εξάρτηση του κλιματισμού από τον ηλεκτρισμό εξαρτά το σύνολο της αστικής ζωής από την κρατική προσταγή.

Με άλλα λόγια, το κλιματιστικό μηχανήμα παράγει επιλεκτικά αβίωτους τόπους, είτε με τη λειτουργία του, είτε με την απαγόρευσή της. Από την κρατική σκοπιά, πρόκειται για το μέγιστο πλεονέκτημα του κλιματισμού. Γιατί αυτοί οι αβίωτοι τόποι μπορεί να χρησιμοποιούνται ως απειλή -ως τιμωρία- ως έλεγχος. Πάρτε για παράδειγμα το κλείσιμο όλων των πάρκων της πόλης ειδικά όταν

NEW KIND OF AIR CONDITIONER! THE GENERAL ELECTRIC CUSTOM THINLINE...

20% Smaller...Big-As-Ever Cooling Power

ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ

Διαφήμιση κλιματιστικών General Electric, 1957. Η κυρά του σπιτιού βρίσκεται αντιμέτωπη με το απόκοσμο και εχθρικό εξωτερικό του φρουρίου. Ο «κούριερ που υποφέρει» κάνει μια πρώιμη εμφάνιση και αποσαφηνίζει τον ρόλο του στη ρητορική της ζέστης. Το λεπτό τζάμι χωρίζει τον παράδεισο από την κόλαση, τον άνθρωπο από τον υπάνθρωπο, και τη μία κοινωνική τάξη από την άλλη. Ο μικροαστικός εγκλεισμός έχει και τα καλά του.

ΦΥΛΑΚΗ ΑΠΟ ΜΠΕΤΟΝ

Δεν επικεντρώσαμε στο θέμα «φυλακή και κλιματισμός», αλλά όπως καταλαβαίνετε, εδώ πρόκειται για τον κατ'εξοχήν τόπο πειθαρχικής μεταχείρισης της ζέστης. Για να πάρετε μια ιδέα αυτής της παγκόσμιας τεχνοπολιτικής, γράψτε heat wave prison στην μπάρα της γνώσης. Ως τότε, δείτε και μια τοπική εφαρμογή που ήρθε στο φως εν τω μέσω των πρόσφατων εξελίξεων γύρω από τη μαφία της Μυκόνου:

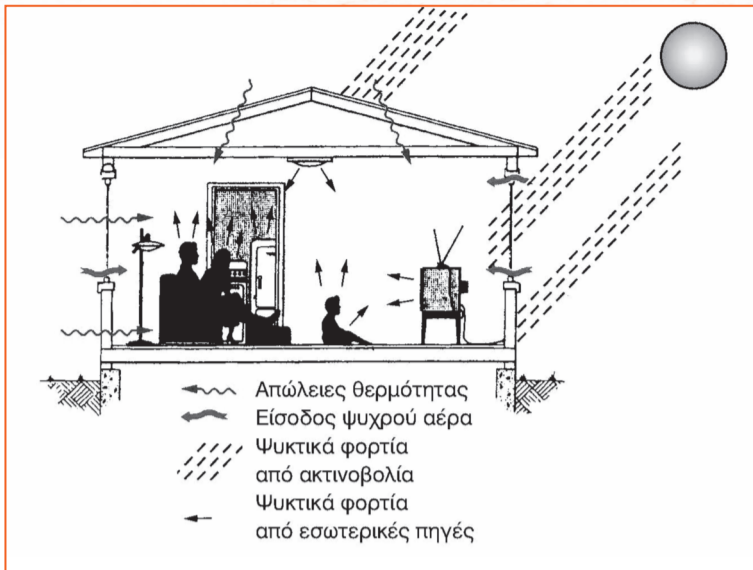
ο ένας από τους εμπλεκόμενους δολοφονήθηκε πρόσφατα στις φυλακές Κορυδαλλού! Έπεσε νεκρός στη διάρκεια αιματηρής συμπλοκής (...) που αποδόθηκε αρχικά σε καβγά μεταξύ των κρατούμενων για το εάν θα έμπαιναν ή όχι στα κελιά τους, καθώς εκείνη την ημέρα η ζέστη ήταν υπερβολική.³

Ωραίο ε; Έκανε ζέστη. Και «οι κρατούμενοι» τσακώθηκαν καθώς συζητούσαν δημοκρατικά τους τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου. Οι δεσμοφύλακες απουσιάζουν από τη δημοσιογραφική περιγραφή του επεισοδίου. Πράγμα που σημαίνει ότι ήταν οι βασικοί διοργανωτές του.

«κάνει ζέστη». Θυμηθείτε το κλείσιμο των (κρατικών) κλιματιστικών «λόγω covid» τα καλοκαίρια του 2020 και 2021. Αναλογιστείτε τέλος τη φυλακή, τον κατ'εξοχήν πειθαρχικό και κατ'εξοχήν μπετονένιο τόπο - το θέμα «ζέστη, κλιματισμός και πειθαρχία στη φυλακή» αξίζει βιβλίο ολόκληρο (εικ. 5). Δείτε τα όλα αυτά ως σχεδιασμένη δημιουργία αβίωτων τόπων και κοινωνικό έλεγχο με σκληρό ταξικό πρόσημο.

Οπότε το κράτος φροντίζει για τη διάδοση του κλιματισμού. Όχι μόνο επιχορηγώντας την αγορά κλιματιστικών με κάθε ευκαιρία. Αλλά και πολλαπλασιάζοντας τη «ζέστη». Ας πούμε: τα αυτοκίνητα μεγαλώνουν σε μέγεθος και κυβικά δίχως αυτό να απασχολεί τα κράτη – προς το παρόν. Όμως, ο εξοπλισμός των αυτοκινήτων με κλιματιστικά είναι υποχρεωτικός. Την ίδια στιγμή, αυτά τα αυτοκίνητα δεν μπορούν να λειτουργήσουν δίχως κλιματιστικό γιατί είναι ερμητικά κλειστά και μετατρέπονται σε ανυπόφορο φούρνο. Όλα αυτά κανονίζονται μέσω των «πολιτικών τυποποίησης της ΕΕ». Ας πούμε: η χρήση κλιματιστικού ήταν υποχρεωτική για όλα τα καταστήματα που άνοιξαν εν τω μέσω του τελευταίου κύματος καύσωνα. Ας πούμε: οι θαυμαστές θερμοχωρητικές ιδιότητες του σπλισμένου σκυροδέματος και της ασφάλτου ουδέποτε προβληματοποιούνται: τσιμέντο παντού! (εικ. 6). Ας πούμε: η κρατικά επιχορηγούμενη «ψηφιακή επανάσταση» πολλαπλασιάζει το μέγεθος και το πλήθος των υπολογιστών εντός του σπιτιού, άσε που μετατρέπει κάθε σπίτι σε χώρο εργασίας. Και πάμε πάλι: κάθε επεξεργαστής ένα ανεμιστηράκι – μεγάλο υπολογιστής, μεγάλο ανεμιστηράκι - το ανεμιστηράκι πετάει τη ζέστη «έξω» – αλλά το «έξω» είναι το δωμάτιό σου – ε, βάλτε κλιματιστικό!

Το κοινωνικό εργοστάσιο ξερνάει τη ζέστη με τεχνοπολιτική ορμή και κρατικό σχέδιο. Ως θερμότητα μυριάδων μηχανών, ως δισεκατομμύρια τόνους καυτού μπετόν αρμέ, και ως τρόπο ζωής που υποτιμά τον ανοιχτό χώρο και εξυμνεί κάθε είδος περικλειστού βίου. Αλλά η παραγόμενη ζέστη δεν ισοκατανέμεται. Η άνιση κατανομή της ζέστης γίνεται με πολιτικό σκεπτικό και έχει πολιτικές επιδιώξεις. Πρώτη μεταξύ των επιδιώξεων είναι ο έλεγχος του χωρόχρονου της πόλης μέσω της μετατροπής του σε απειροστά βιώσιμα σημεία και αβίωτες ενδιάμεσες εκτάσεις. Η ζέστη δεν είναι ο μοναδικός τρόπος δημιουργίας αυτού του είδους χωρόχρονου. Αλλά είναι ο πιο επίκαιρος μέρες που 'ναι.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΝ

Το σχήμα είναι από το βιβλίο *Εγκαταστάσεις κλιματισμού II* που χρησιμοποιείται ως διδακτικό εγχειρίδιο στα ΕΠΑΛ της χώρας μας. Όπως βλέπετε, απεικονίζει το φορντικό σπίτι εργοστάσιο και τις πηγές της ζέστης εντός και εκτός, όπως ακριβώς σας τα είπαμε. Αυτό που δεν φαίνεται στην εικόνα είναι ο ρόλος του υλικού και της συγκεκριμένης δομής των τοίχων. Αυτός περιγράφεται γραπτώς κάτω από την επικεφαλίδα «Το κάθε κτίριο είναι μια τεράστια αποθήκη θερμότητας». Γιατί,

Ο τρόπος που κατασκευάζονται τα περισσότερα κτίρια στην Ελλάδα (βαρύς σκελετός από σκυρόδεμα, διπλοί τοίχοι από τούβλα κλπ) έχει ως αποτέλεσμα οι ελληνικές οικοδομές να έχουν τη μέγιστη δυνατή ενεργό θερμοχωρητικότητα που θα μπορούσε να έχει ένα κτίριο. (...) Τα ποσά θερμότητας που μπορούν να αποθηκευτούν είναι εξαιρετικά μεγάλα και ισοδυναμούν με τη λειτουργία του συστήματος κλιματισμού επί αρκετές δεκάδες ώρες.⁴

Μια περιγραφή που, αν δεν το καταλάβατε, συνδέει την κοινωνική παραγωγή της ζέστης με τον «αντισεισμικό κανονισμό»... σόρυ, με την ιστορία του αντισεισμικού κανονισμού ως ιστορία της αυξημένης ανάλωσης τσιμέντου στις ελληνικές οικοδομές. Καλά, έχουμε βρει θέμα για να ασχολούμαστε σε κάθε τεύχος!

ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΖΕΣΤΗΣ.

Λάβατε το τελευταίο μήνυμα 112; Πυρκαγιά σε εργοστάσιο ανακύκλωσης! Τοξικές αναθυμιάσεις στον εξωτερικό αέρα! Μείνετε σπίτι, βάλτε μάσκα και ανοίξτε το κλιματιστικό! Η μην το ανοίξετε, αναλόγως των τρόπων με τους οποίους το κράτος έχει αποφασίσει να υποφέρετε. Προφανώς, με κάθε τέτοιο γεγονός ερχόμαστε αντιμέτωποι με την τελευταία λέξη μιας μακρόχρονης αλυσίδας κρατικών προσπαθειών δημιουργίας και εκμετάλλευσης αβίων χώρων. Και φυσικά με μια αντίστοιχη ρητορική που εξελίσσεται για περισσότερο από έναν αιώνα (εικ. 7).

Επειδή μάλιστα, λόγω ελεεινής συγκυρίας, τρώμε αυτή τη ρητορική στη μούρη με ιδιαίτερη ένταση, μπορούμε να προσδιορίσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά της. Το πρώτο το αναφέραμε ήδη: η «ζέστη» είναι αντικειμενικό φυσικό γεγονός. Μετρείται με θερμομέτρο. Εξαρτάται από μεταβολές πλανητικής κλίμακας. Βρίσκεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα των επιστημόνων. Το δεύτερο είναι ακόμη πιο ανεπαίσθητο: δεν υπάρχει κάτι να γίνει για τη «ζέστη». Ο θρήνος των κρατικών μέσων περί ζέστης εκφέρεται στους αηδιαστικά κοινοτοπούς τόνους της μικροαστικής γκρίνιας: «πωπωπω ζέστη! Τι τραβάτε κι εσείς βρε παιδί μου!». Η διαρκής επίκληση των επαγγελματιών που διεξάγονται σε εξωτερικούς χώρους είναι αναπόσπαστο κομμάτι αυτής της άμυαλης θρηνώδης. Προφανώς ο θρήνος για τους κούριερ και τους οικοδόμους δεν απευθύνεται στους ίδιους, αλλά στους κλιματιζόμενους υπηκόους: «για σκέψου την κόλαση του κούριερ! Ευτυχώς που σε χώσαμε στην κονσέρβη! Και κοίτα μη και βγει!».

Η εμετική απαγγελία προβλημάτων δίχως λύση είναι εσκεμμένη. Όχι γιατί τέτοιες «λύσεις» αναγκαία θα αποτελούνται από «μέτρα» βιοπολιτικής φύσεως, αλλά ακριβώς γιατί τέτοια μέτρα ετοιμάζονται στο βουβό και εφαρμόζονται όταν ευθυγραμμίζονται τ' αστέρια, ως έκτακτη ανάγκη που σαν τέτοια δεν χρειάζεται αιτιολόγηση, εκτός από το ρουφιάνικο «πωπωπω ζέστη». Στην τελευταία τέτοια περίπτωση, τα σχολεία έκλεισαν επί διήμερο – οι μανάδες κλείστηκαν σπίτι και πήραν τις άδειές τους υποχρεωτικά – τα κλιματιστικά δούλεψαν επι-

λεκτικά – τα αφεντικά χάρηκαν. Βρείτε εσείς τι απ' όλα ήταν «ζέστη», τι ήταν εργατική πολιτική και τι ήταν πανελλαδική άσκηση πειθαρχίας.

Και όσο το ψάχνετε, έχετε στο μυαλό σας ότι όταν αρχίσουν να σερβίρονται τα «μέτρα αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής» του μέλλοντος, το διήμερο λοκντάουν λόγω ζέστης θα μοιάζει με παιδικό πάρτι.

1. Τοιμπάμε ό,τι μας βολεύει από το κατά τα άλλα αξιοθρήνητο Salvatore Basile, *Cool: How Air Conditioning Changed Everything*, Fordham University Press, 2014.

2. Για το οικιακό εργοστάσιο και τις μηχανές του από τη σκοπιά που χρησιμοποιούμε και εδώ, δείτε τα «Ζήτω η ελευθερία κάτω η μουσάδα: Μια σύντομη ιστορία της κατασκευής του εξηλεκτρισμένου μεταπολεμικού νοικοκυριού» και «Ο Φρέντερικ Τέιλορ μέσα στην κατσαρόλα: νοικοκυριό, τεχνολογία και κοινωνικό εργοστάσιο», *μιγαδα #32*, Χειμώνας Άνοιξη 2024.

3. Γιάννης Σουλιώτης, «Οι βρώμικοι φάκελοι της Μυκόνου», *Καθημερινή*, 7/7/2024.

4. Αντώνης Ασημακόπουλος (κ.α.), *Εγκαταστάσεις Κλιματισμού II*, Διόφαντος, χωρίς χρονολογία, σσ. 111-112, 140.

ΤΟ ΚΟΥΜΠΙ ΤΟΥ ΠΑΝΙΚΟΥ – ΚΑΙ Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΤΗΣ ΖΕΣΤΗΣ

Αυτή η διαφήμιση του 1967 περιγράφει τις πηγές της ζέστης τότε που για την κλιματική αλλαγή δεν είχε ακούσει κανένας. Επίσης μας δείχνει πόσο παλιά και πόσο δουλεμένη είναι η ρητορική της ζέστης, είτε η πηγή είναι η κλιματική αλλαγή είτε η κακιά η μοίρα. Ορίστε:

Το δικό μας κλιματιστικό διαθέτει ένα έξτρα κουμπί, ειδικά σχεδιασμένο για στιγμές έκτακτης ανάγκης. Ας πούμε, παγιδεύεσαι στο μποτιλιάρισμα της 4ης του Ιούλη, ψήνεσαι πέντε ώρες μέσα στον τροχοφόρο φούρνο, και μετά, εκεί που νομίζεις ότι δεν σου μένουν ούτε δέκα λεπτά ζωής, φτάνεις επιτέλους σπίτι και ανοίγεις την πόρτα και η κάψα σε πετάει πίσω καψαλίζοντας τα φρύδια σου. Με τον ιδρώτα να σε τυφλώνει διασχίζεις την κόλαση και με την τελευταία ικμάδα ζωής ορμάς στο κλιματιστικό. Τότε είναι που πατάς το κουμπί πανικού που μόνο το κλιματιστικό μας διαθέτει.

Ο σχεδιασμός είναι επίσης άξιος λόγου. Δημιουργήσαμε ένα σχέδιο που ταιριάζει με κάθε στυλ επίπλωσης: με το μοντέρνο μογκολιανό, με το αποικιακό κουβέιτιανό, με ο,τιδήποτε γυάλισε στη σύζυγο τώρα τελευταία. Κι όπως λένε και στο στρατό: δεν ιδρώνει τ' αυτί μας!

Είδατε;